

De historie

Hollanders roken geld op de Molukken

Hollandse zeevaarders zetten in 1596 voet aan wal in het eilandrijk dat tegenwoordig Indonesië heet; en namen er de macht over van de Portugezen. Zij roken behalve specerijen ook geld en de Hollandse handelsgeest deed zich al snel gelden. Om alle handelswaren te kunnen verschepen en de verschillende ondernemingen te bundelen werd de

Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) in 1602 opgericht. De eilanden die van belang waren voor de handel werden bezet. De Noord-Molukken vormden het hart van de kruidnagelteelt. De VOC dwong - om de monopoliepositie te beveiligen - het noorden de kruidnagelbomen te vernietigen. De teelt werd verplaatst naar Ambon en omliggende eilanden.

De Hollanders regeerden met straffe hand in Indië. Ze dwongen de bevolking specerijen aan de VOC te leveren. Regelmatig kwamen de Molukkers in opstand tegen deze monopoliepositie en de strafexpedities van de VOC tegen ontduikers van dit monopolie. In 1657 moesten zij zich gewonnen geven aan de vijand. Aan het einde van de achttiende eeuw nam Nederland Indië over van de failliete VOC en vanaf die tijd werd het land meer en meer een kolonie. Rond het begin van de twintigste eeuw werden eilanden als Ceram en Nieuw Guinea daadwerkelijk bezet.

De Fransen vielen in 1795 de Republiek der Verenigde Nederlanden binnen, waardoor Engeland de kans schoon zag het koloniale bewind in Nederlands Indië over te nemen. De plaatselijke bevolking kreeg meer vrijheid, die echter verloren ging toen Nederland in 1814 de macht weer in handen kreeg. In 1817 was er een opstand tegen de verslechterende positie van de Molukkers en de uitbuiting door de Nederlanders. De opstand werd geleid door Thomas Matulesy, die onder de naam Pattimura de geschiedenis is ingegaan. Hij staat symbool voor de Molukse strijd tegen de overheerser. De opstand liep echter slecht af en Pattimura en zijn medestrijders overleefden hun verzet niet.

De Molukse bevolking kreeg een vaste lage prijs voor hun specerijen. Dat werd als nadelig ervaren, maar had het een voordeel dat er ten tijde van overproductie of een lage prijs op de wereldmarkt toch een vaste vergoeding werd uitgekeerd.

Toen de monopoliepositie van het VOC in de kruidnagelhandel werd doorbroken en de VOC failliet ging, werd het voor de Molukkers steeds moeilijker in het levensonderhoud te voorzien. Een aantal christelijke Molukkers besloot daarom tot toetreding in het Koninklijk Nederlands Indisch Leger (KNIL). Eerder was deelname aan het KNIL niet in trek. Het KNIL werd in 1830 opgericht om er-

voor te zorgen dat het Nederlands gezag op Java en de andere eilanden werd gehandhaafd. Molukse soldaten werden beschouwd als betrouwbare mankrachten met een grote inzet voor het KNIL. Daarom waren ze gewild in het leger en kregen ze bepaalde voorrechten als goede huisvesting, voeding en scholing.

De Japanse inval in 1942 maakte een einde aan de heerschappij van Nederland. Een aantal KNIL-militairen - waarbij ook de Molukse strijders - kwam terecht in krijgsgevangenkampen. De meeste inheemse militairen werden al snel vrijgelaten door de Japanners. Na de capitulatie op 15 augustus 1945 werd de toestand in Nederlands Indië er niet duidelijker op. Soekarno wilde met zijn onafhankelijkheidsbeweging een zelfstandige republiek oprichten en riep in 1945 op Java de onafhankelijkheid uit. Nederland was daar fel op tegen en wilde de macht in het land heroveren. Er werd een nieuw leger opgebouwd, waarvoor zowel Nederlandse als KNIL-militairen werden ingezet. Molukse soldaten leverden hun aandeel voor Nederland in de twee grote militaire acties die volgden; de zogeheten politionele acties.

Nederland werd echter onder grote internationale druk gedwongen de strijd op te geven en op 21 december 1949 werd Indonesië zelfstandig. Het KNIL moest op 26 juli 1950 worden opgeheven; de nog aanwezige inheemse militairen kregen tijdelijk de status van KL militair. Zij moesten kiezen tussen dienst nemen in het Indonesisch leger of demobiliseren op een plaats naar keuze. Op 'niet kiezen' stond ontslag uit militaire dienst.

Molukse soldaten wilden veelal niet overstappen naar het Indonesisch leger, hun vroegere vijand. Terugkeren naar de Molukken was echter een probleem. Op 25 april 1950 wasbaar de Republiek Maluku Selatan (RMS) geproclameerd. Een eerdere poging om een deelstaat Oost-Indonesië op te richten was niet gelukt. Molukkers vreesden één groot Indonesië, waarin hun positie ernstig zou kunnen verslechteren. Daarom werd het besluit genomen de vrije Zuid-Molukken uit te roepen.

In november 1950 kreeg de Indonesische regering het eiland Ambon in handen en werd de strijd om de vrije Molukken ondergronds voortgezet. Het werd moeilijk een nieuwe plaats van bestemming te vinden. Ambon verviel als plaats van keuze, omdat Indonesië dat gebied had

veroverd. De Molukse soldaten kregen geen toestemming naar de volgende plaats van voorkeur - Nieuw Guinea - te vertrekken. De angst bestond dat de goed getrainde militairen van daar uit strijd zouden voeren tegen de Indonesische regering.

Omdat het KNIL moest worden ontbonden en de militairen en hun gezinnen nog steeds in kampen op Java verbleven, werd uiteindelijk voor een noodoplossing gekozen. De militairen en hun gezinnen konden tijdelijk in Nederland onderdak krijgen, naar verwachting een half jaar. Tussen maart en juli 1951 kwamen vervolgens 12.500 mensen per boot naar Nederland. Daarbij waren 3.000 KNIL militairen, 500 militairen uit de Marine en een aantal politiemensen.

Bij aankomst in Nederland kregen de militairen direct te horen dat ze ontslagen waren uit militaire dienst. Dat ontslag is de bron geworden voor veel conflicten die later ontstonden. Want Nederland was voor de ex-KNIL-militairen niet de plaats naar keuze om te demobiliseren.

Molukse eilanden

De Molukken is een verzamelnaam voor meer dan duizend eilanden in Indonesië, die te verdelen zijn in drie verschillende gebieden. De totale bevolking vormt ongeveer één procent van het inwonersaantal van Indonesië en omvatte - in 2000 - 2.330.600 personen. De afstand tussen de meest zuidelijke en noordelijke punt is 1.300 kilometer. De eilanden liggen meestal in groepjes bij elkaar en het merendeel is klein

en onbewoond. Op de Noord-Molukken zijn onder meer de eilanden Ternate en Tidore te vinden, de bakermat van de kruidnagelhandel. Er wonen grotendeels islamieten, met enkele concentraties van protestanten. De Midden-Molukken vormen het dichtstbevolkte gebied, met de provinciehoofdstad Ambon, op 2.300 kilometer afstand van de hoofdstad Jakarta. In 2000 had de hoofdstad Ambon rond de 275.000 inwoners. Op de Midden-Molukken liggen de eilanden Ambon en de Lease-groep met de eilanden Haruku, Saparua en Nusalaut. Het grootste eiland in dit gebied is Ceram, dat economisch belangrijk is vanwege haar aardolievoorraden.

Van de Banda-eilanden komt - van oorsprong - de nootmuskaat. De bevolking van de Midden-Molukken is protestant en moslim, de laatstgenoemden vormen een kleine meerderheid. De Zuidoost-Molukken zijn het dunst bevolkte gebied. Daar liggen onder meer de Keieilanden en de Tanimbareilanden. De bevolking is voor meer dan de helft protestant, voor een deel rooms-katholiek en voor het overige islamitisch.

@ bron: 'Van Kruidnagel naar Elstar, Vijftig jaar Molukkers in Elst', boek geschreven door Dorien Rikken, uitgegeven in 2002 door Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen.